

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

رسالت
علیهما الصلوات
والتحیات

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

فاطمه

موقوفات فاطمه

آیت الله شیرازی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موقوفات فاطمه

نویسنده:

پایگاه اطلاع رسانی آیت الله شیرازی

ناشر چاپی:

پایگاه اطلاع رسانی آیت الله شیرازی

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	موقوفات فاطمه
۶	مشخصات کتاب
۶	مقدمه
۶	اسامی صدقات صدیقه طاهره
۶	ام العیال
۷	دیگر موقوفات صدیقه طاهره
۷	باغ‌های هفتگانه موقوفه فاطمه
۸	آیا فدک جزء موقوفات بوده یا نه؟
۹	پاورقی
۹	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

موقوفات فاطمه

مشخصات کتاب

نویسنده: پایگاه اطلاع رسانی آیت الله شیرازی ناشر: پایگاه اطلاع رسانی آیت الله شیرازی

مقدمه

زندگی کوتاه زهرای مرضیه (س) برکات بی‌شماری را به دنبال داشت، برکات معنویش سراسر تاریخ اسلامی را فرا گرفت، حکایت‌های پیامبر (ص) و ائمه اهل بیت (ع) از رفتار خدایسپندانه‌اش بالاترین مدرسه انسان‌سازی آنان بود، مفسران ژرف‌اندیش در ذیل سوره کوثر، فاطمه (س) و فرزندانش را مصداق حقیقی کوثر - خیر کثیر - دانسته‌اند [۱]، که خداوند آنها را به پیامبرش عنایت کرد پس نمی‌توان برکات وجودی فاطمه (س) را منحصر در امور معنوی تنها دانست، عملکرد و سیره پیامبرگونه‌اش در امور مادی و معنوی هر دو برکت را به دنبال داشت. او در باب صدقات و موقوفات برترین بانوی جهان بوده و هست، هر چه را مالک بوده بر اساس سیره پدر بزرگوارش تقدیم به فقراء و مستمندان می‌نمود و علاوه بر کمک‌های مقطعی کمک‌های جاویدان و مستمری - موقوفات و صدقات - داشته است. علامه عالی‌مقدار مجلسی (ره) می‌گوید: سید بن طاووس (ره) رو به فرزندش نمود، گفت: پسر، موقوفات و صدقات جدهات فاطمه زهرا (س) همانند العوالی - حیطان سبعة - و... از اموالی بود که رسول خدا (ص) آنها را بدون جنگ و درگیری مالک گردید و کسی در آن شریک نبوده و ملک خالص آن حضرت شد و «فی محسوب شد. بعدا پیامبر خدا (ص) آنها را در زمان حیات خویش به دخترش به صورت هبه (بخشش) واگذار کرد. فاطمه (س) هم آنها را در راه خدا وقف نمود - غیر از فدک که توضیحش خواهد آمد - و سپس «موقوف علیهم - کسانی را که می‌توانند از آن موقوفات استفاده نمایند - مشخص کرد. سپس سید بن طاووس (ره) اضافه کرد و گفت فرزندم: در ارزش آنها همین قدر بس که بعضی از آن اموال سالانه بین ۲۴۰۰۰ تا ۷۰۰۰۰ درهم درآمد داشته است. [۲].

اسامی صدقات صدیقه طاهره

ام العیال

چشمه‌ای است که به برکت آن روستایی بزرگ در کنارش ساخته شده، این روستا در نزدیکی قلعه‌های «آره» که بین راه مکه و مدینه است واقع شده، در آن روزگار بیش از ۲۰۰۰۰ نخل خرما داشته است و امروز هم در آنجا میوه‌های مختلف مانند لیمو، انگور، موز به عمل می‌آید، ام‌العیال در یکصد و هفتاد کیلومتری مدینه منوره و پنجاه و شش کیلومتری شرق «سقیاء» قرار دارد. [۷].

عرام بن اصبح سلمی که شخصی مورد اطمینان است و در سال‌های ۲۷۵ هجری قمری زندگی می‌کرده و در شناسایی منطقه «تهامه از خبرگی ویژه‌ای برخوردار بود [۶] می‌گوید: ام‌العیال قریه صدقه فاطمه الزهراء بنت رسول الله (صلی الله علیه و آله)؛ روستای ام‌العیال صدقه و موقوفه فاطمه زهرا (س) دختر رسول خدا (ص) است. [۷]. امروز هم فرزندان فاطمه (س) از آن بهره می‌گیرند. این چشمه و این سرزمین از سوی صدیقه طاهره (س) بر سادات حسینی وقف گردیده است. [۶]. چه بسا وقف بر سادات حسینی از آن جهت بوده که بنا بر پیش‌بینی فاطمه (س) امامت در نسل و فرزندان حسین بن علی - علیهما السلام - استمرار پیدا می‌کرده و از سوی دیگر بعد از شهادت ابا عبدالله الحسین (ع) فرزندان آن حضرت بیشتر مورد غضب و ناخوشایندی حاکمان بنی‌امیه واقع می‌شدند و نیاز به یک پشتوانه مالی خاص داشتند. از این رو «ام‌العیال را وقف سادات حسینی می‌نماید و در بین مسلمانان روشن و مسلم است

که اموال موقوفه باید صرف «موقوف علیهم» گردد. سهودی نیز می‌نویسد: ام‌العیال، چشمه‌ای است که متعلق به فاطمه زهرا (س) بوده سپس آن را وقف نمود. توسط این چشمه بیش از بیست هزار نخل آبیاری می‌گردیده و جعفر بن طلحه بن عبیدالله تیمی دوست هزار دینار جهت احیاء آن و اطراف آن صرف کرده است. [۷].

دیگر موقوفات صدیقه طاهره

دیگر موقوفات صدیقه طاهره در وصیت‌نامه‌اش به علی بن ابیطالب (ع) چنین آمده است: ابوبصیر می‌گوید: امام محمد باقر (ع) فرمود: آیا وصیت‌نامه مادرم فاطمه (س) را در این مورد بخوانم؟ ما تقاضا و درخواست نمودیم که قرائت کند. حضرت ظرف کوچک (و یا زنبیلی) را بیرون آورد و نوشته‌ای را از آن میان به دست گرفت و چنین قرائت کرد: «بسم الله الرحمن الرحيم، هذا ما اوصت به فاطمه بنت محمد رسول الله - صلی الله علیه و آله - اوصت بحوائطها السبعة، العواف و الدلال و البرقه و الميثب و الحسنی و الصافیة و ما لام ابراهيم الى علی بن ابی طالب فان مضی علی فالی الحسن فان مضی الحسن فالی الحسين فان مضی الحسين فالی ال-کبر من ولدی. شهد الله علی ذلک و المقداد بن الاسود و الزبير بن عوام و کتب علی بن ابی طالب - علیه السلام -؛ [۸] این وصیت‌نامه‌ای است که فاطمه زهرا (س) دختر محمد پیامبر خدا (ص) بدان وصیت نمود. در آن وصیت نمود که زمین‌ها و باغ‌های دیوار شده هفت گانه: العواف، الدلال، البرقه، الميثب، الحسنی، الصافیة و مشربه ام ابراهیم، در اختیار علی بن ابی طالب (ع) است و چنانچه علی (ع) از دنیا رفت در اختیار فرزندان حسن بن علی - علیهما السلام - قرار می‌گیرد و چنانچه او از دنیا رفت در اختیار فرزند دیگرم حسین بن علی - علیهما السلام - خواهد بود و بعد از او در اختیار بزرگترین فرزندانم قرار خواهد گرفت. گواهی می‌دهد بر این وصیت‌نامه خداوند متعال و سپس افرادی همانند مقداد بن اسود کندی و زبیر بن عوام. که وصیت‌نامه توسط امیرمؤمنان علی بن ابیطالب [علیه السلام] نوشته شد. همانند روایت فوق با اندکی اختلاف از امام صادق و امام رضا - علیهما السلام - نقل گردیده و مضمون گذشته را مورد تاکید قرار داده‌اند. سهودی در باره باغ‌های هفتگانه به نقل از واقدی گفته است: مخیریق در میان یهود بنی‌نضیر عالم اندیشمند و متعهدی بود که ایمان به پیامبر خدا (ص) آورد سپس اموالش را در اختیار آن حضرت قرار داد و این اموال همان باغ‌های دیوار کشیده هفتگانه بوده است. و همچنین از محمد بن کعب نقل کرده که: که این اموال متعلق به مخیریق یهودی بوده، چون جنگ «احد» فرا رسید رو به دیگر یهودیان کرد و گفت: چرا محمد - (صلی الله علیه و آله) - را یاری نمی‌کنید؟ سوگند به خدا همه شما می‌دانید که یاری دادن به او وظیفه و تکلیف همه شماها است. جواب دادند: امروز شنبه است [روز عبادت و تعطیلی است] مخیریق گفت: شما از وظیفه فرار می‌کنید شنبه یعنی چه؟! سپس خود شمشیر بر گرفت و همراه با رسول گرامی اسلام با دشمنان آن حضرت جنگید تا سخت مجروح گردید و چون در بستر افتاد چنین وصیت کرد: «اموالی الی محمد یضعها حیث یشاء؛ دارائی‌های من در اختیار محمد (ص) خواهد بود هر کجا می‌خواهد و صلاح می‌داند مصرف کند.» [۹]. رسول خدا در سال هفتم هجرت اموال مخیریق را جزء صدقات قرار داد [۱۰] و لکن امام رضا (ع) فرمود: رسول خدا آن‌ها را وقف بر فاطمه نمود، و سپس فاطمه آن‌ها را بر بنی‌هاشم و بنی‌المطلب وقف نموده است. [۱۱].

باغ‌های هفتگانه موقوفه فاطمه

«حیطان سبعة همان باغ‌ها و مزارع هفت گانه‌ای است که اطراف آن دیوار کشیده شده بود و بیشتر آن‌ها در منطقه «العوالی و شرق مدینه منوره واقع شده بود. ۱- العواف: بعضی آن را - الاعواف - دانسته‌اند و لکن ابن‌شبهه می‌گوید صحیح در نزد من «العواف است، و آن جایگاه وسیعی است در نزدیکی شهر مدینه که مردم آن اموال خویش - گوسفندان و شتران و... - را در آن جا نگهداری می‌کردند، این وادی از سرچشمه «مهزور» آبیاری می‌گردید. [۱۲]. ابو غسان گفته است: الاعواف جزء معروف بالعالیه

[۱۳]؛ اعواف؛ قطعه زمین شناخته شده‌ای است که در منطقه باب العوالی واقع شده است. ۲ - الصافیة: این باغ در قسمت شرقی مدینه واقع شده و به قطعه «زهیره» [۱۴] معروف است این مکان از جمله اموالی بود که از یهود بنی قریظه بدست آمد و چون هیچگونه درگیری وجود نداشت جزء اموال خالص پیامبر خدا (ص) محسوب شد و کسی در آن سهمی نداشت. پیامبر آن را به دخترش فاطمه (س) واگذار کرد او هم آن را وقف نمود. ۳ - الدلال: قطعه زمینی بود که در قسمت شرقی مدینه قبل از صافیة واقع شده، آن را بنی ثعلب یهود مالک بودند، امام باقر (ع) فرمود: دلال متعلق به یک زن یهودی از بنی نضیر بود که سلمان (ره) در نزد او در بردگی بسر می‌برد، آن زن طی قراردادی با سلمان بنا را بر این گذاشتند که سلمان آن سرزمین احیا کند و درختکاری نماید سپس آن زن مسلمان را آزاد نماید، رسول خدا (ص) از این پیمان و قرارداد آگاه شد، به نزد مسلمان در محل کاشتن درختها آمد و به او کمک کرد و در مدت کوتاهی درختان بزرگ شدند و به ثمر نشستند، پس از مدتی که اسلام قدرت پیدا کرد. آن سرزمین به عنوان غنیمت - فی - به تصرف پیامبر خدا درآمد، پیامبر (ص) آن را به دخترش فاطمه داد. فاطمه (س) هم آن را وقف در راه خدا نمود. [۱۵] و بعضی محدثان از «الدلال» تعبیر به «الکلاب کرده‌اند و گفته‌اند: آن نهر آب مورد توجهی بود که در مدینه جاری می‌گشت و مردم از آن بهره می‌بردند. ۴ - برقه: این باغ در قبله مدینه به سمت مشرق قرار گرفته بود، قبلا از اموال یهود بنی قریظه محسوب می‌گردید لکن بعد از اینکه به دست رسول خدا (ص) افتاد سلمان (ره) در آن درختکاری کرد و بعد هم به فاطمه واگذار شد که آن حضرت آن را وقف بر بنی هاشم و بنی المطلب نمود. [۱۶]. ۵ - المیشب: جایش معین نیست و لکن جزء عنائمی است که بدون جدال به دست پیامبر (ص) افتاد، او هم آن را به دختر خویش داد و بعد هم فاطمه (س) وقفش نمود، بکری می‌گویند: از موقوفات عام رسول خدا (ص) است. [۱۷]. ۶ - حسنی: موضعی است که در نزدیکی «الدلال» واقع شده و مشهور به «الحسینیات» می‌باشد، این محل از وادی «مهزور» آبیاری می‌گردد. [۱۸]. ۷ - مشربه ام ابراهیم: در آخر باب العوالی مدینه منوره، بستانی است که چون ام ابراهیم - ماریه قبطیه - همسر رسول خدا (ص) را در آنجا درد زایمان عارض شد، دستش را به چوبی گرفته بود که بعد از لحظاتی فرزندش «ابراهیم» به دنیا آمد بدین جهت مشربه ام ابراهیم نام گرفت این بستان در نزدیکی مدارس یهودی آن روز قرار داشت و درختان آن بستان از وادی «مهزور» آبیاری می‌گردید. [۱۹]. مشربه به اطاق مسکونی اطلاق می‌شود، پیامبر خدا (ص) ماریه قبطیه را آنجا سکونت داده بود. [۲۰].

آیا فدک جزء موقوفات بوده یا نه؟

در باره فدک توجه به دو مطلب حائز اهمیت است: اولاً: فدک در ۱۴۰ کیلومتری مدینه منوره واقع شده و بعضی مانند یاقوت حموی فاصله بین فدک و مدینه منوره را دو تا سه روز دانسته‌اند و فدک را غیر از حیطان سبعة می‌دانند زیرا حیطان سبعة همگی در اطراف مدینه بوده و تملیک آنها توسط مخریق در سال دوم و سوم هجرت بعد از غزوه احد بوده و آنها را به رسول خدا (ص) واگذار نموده. و حدود و جایگاه آن هم معین شده همان طوری که گذشت. فدک را کسی جزء صدقات و موقوفات آن حضرت ندانسته‌اند بلکه بر اساس کلام فاطمه (س) فدک ملک طلق او بوده و نیز خلفاء بنی امیه و بنی عباس هم که در بعضی از مقاطع تاریخی به فرزندان فاطمه (س) واگذار کردند آن را میراث آن حضرت دانستند. در نامه مامون عباسی به هنگام واگذاری فدک به فرزندان فاطمه (س) خطاب به فرماندار مدینه (قثم بن جعفر) نوشت: انه كان رسول الله (ص) اعطى ابنته فاطمة (س) فدك و تصدق عليها بها و ان ذلك كان امرا ظاهرا معروفا عند آله - عليه الصلاة والسلام - ثم لم تزل فاطمة تدعى منه بما هي اولى من صدق عليه. و انه قد رای ردها الی ورثتها و تسليمها الی محمد بن يحيى بن الحسين زيد بن علی بن الحسين بن علی ابی طالب [عليه السلام] و محمد بن عبدالله بن الحسين بن علی بن الحسين بن علی بن ابی طالب - رضی الله عنهم - ليقوموا بها لاهلها. [۲۱]. همانا رسول خدا (ص) فدک را به دخترش «فاطمه» (س) بخشید و بر او روا داشت، این مطلب در نزد اهل بیت رسول خدا (ص) روشن و آشکار است بعد

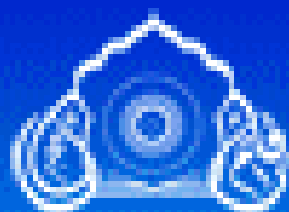
همچنان فاطمه (س) مدعی آن بود که فرمایش آن بانو سزاوارتر به تصدیق و قبول است، پس مصلحت در این است که فدک به ورثه فاطمه (س) بازگردانده شود و به محمد بن یحیی و محمد بن عبدالله نوه‌های علی بن الحسین [علیه السلام] واگذار کنید تا آنها به اهلس برسانند.

پاورقی

[۱] التفسیر الکبیر، فخر رازی، ج ۳۲، ص ۱۲۴؛ مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۵۴۹. [۲] سفینه البحار، شیخ عباس قمی، ج ۷، ص ۴۵؛ بحار الانوار، ج ۲۹، ص ۱۲۳، ح ۵. [۳] معجم معالم الحجاز، عاتق بن غیث بلادی، ج ۱، ص ۲۱. [۴] اعلام زرکلی، ج ۴، ص ۲۲۳. [۵] معجم معالم الحجاز، ج ۶، ص ۱۹۴. [۶] عمده الاخبار فی مدینه المختار، احمد بن عبدالحمید عباسی، ص ۲۴۱. [۷] وفاء الوفا باخبار دار المصطفی، ج ۴، ص ۱۱۳۰. [۸] فروع کافی، ج ۷، ص ۴۸، ح ۵؛ بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۲۳۵، ح ۱. [۹] وفاء الوفا، ج ۳، ص ۹۹۰ و ۸۲۵. [۱۰] تاریخ المدینه المنوره، ابن شبه، ج ۳، ص ۱۷۳ - ۱۷۵. [۱۱] فروع کافی، ج ۷، ص ۴۷ و ۴۸، ح ۱ - ۴. [۱۲] تاریخ المدینه المنوره، ج ۱، ص ۱۷۴. [۱۳] بحار الانوار، ج ۲۲، ص ۲۹۹. [۱۴] همان. [۱۵] بحار الانوار، ج ۲۲، ص ۳۰۰. [۱۶] همان. [۱۷] معجم معالم الحجاز، ج ۸، ص ۳۰۹. [۱۸] وفاء الوفا، ج ۴، ص ۱۲۹۱. [۱۹] تاریخ المدینه المنوره، ج ۱، ص ۱۷۳؛ بحار الانوار، ج ۲۲، ص ۲۹۹؛ وفاء الوفا، ج ۴، ص ۱۲۹۱. [۲۰] همان. [۲۱] معجم معالم الحجاز، عاتق بن غیث بلادی، ج ۷، ص ۷-۲۶.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم جاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱) با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹ بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند. مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است. اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البيت عليهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت عليهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید. از جمله فعالیت های گسترده مرکز: الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه ج) تولید

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گام‌ها

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

